

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:341

av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (M)

Trygghet och ordning vid domstolsförhandlingar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för att skapa trygghet och ordning vid domstolsförhandlingar.

Motivering

En brottmålsrättegång i allmän domstol är på flera sätt en viktig händelse. För den åtalade och brottsoffret ska rättegången ge en rättvis bedömning av ett händelseförlopp de båda varit med om. Brottsoffret får en chans till den upprättelse det innebär att den skyldige döms för brottet, medan den åtalade får möjlighet att frias om han eller hon är oskyldig. Rättegången är dock även viktig för samhället, för oss alla. Varje rättegång innebär, om den genomförs korrekt, en konkret manifestation av olika rättsstatliga principer, till exempel oskuldspresumtionen och rätten till en rättvis rättegång under ledning av en opartisk domstol. En korrekt genomförd rättegång sänder en signal till resten av samhället av innebörden att rättsstaten är i gott skick.

På senare år har vi dock tvingats se en rad exempel på hur rättegångar har sänt helt andra signaler till det omgivande samhället. Vid rättegångar mot medlemmar i kriminella gäng som ägnar sig åt organiserad brottslighet har rättssalar fyllts av gängmedlemmar, ofta iförda kläder av speciellt slag eller med särskilda kännetecken, i syfte att sprida fruktan bland vittnen och målsägande. Ibland har gängmedlemmarna också hänskrattat, viskat hörbara kommentarer eller på annat sätt gjort sin närvaro än mer märkbar för alla i rättssalen. Det finns många exempel på rättegångar, där vittnen ändrat sina uppgifter på ett sätt som gynnat åtalade gängmedlemmar och där det

framstår som uppenbart att skälet till detta är att vittnena skrämts av gängen. (Hot kan självklart framföras före rättegången och inte enbart under densamma, men ett tidigare framfört hot kan förstärkas genom gängnärvaro under rättegången.) Det har också på senare tid förekommit fall då journalister, som ska rapportera från rättegångar, har hotats och trakasserats av gängmedlemmar. Vid Linköpings tingsrätt i vår valkrets har journalister och fotografer från både Corren och Expressen drabbats.

Offentlighet vid domstolsförhandlingar är en viktig regel i en rättsstat och den har ett tydligt skäl: Människor ska inte dömas vid hemliga förhandlingar, eftersom det gör det enklare för personer i rättsväsendet att begå misstag eller rättsövergrepp. Offentligheten finns där till skydd för den åtalade. När gängen gör sitt intåg i rättssalen försöker de ta över denna offentlighet, använda den för helt andra syften än de ursprungligen avsedda och göra rättegången till en arena där de kan manifestera sin makt och sitt förakt för rättsstaten. Det är angeläget att rättsstaten anstränger sig för att förhindra gängen att förvandla rättegångar från manifestationer av rättsstatliga principer till makt demonstrationer.

Det är mot bakgrund av detta angeläget att se över förutsättningarna för ordning och trygghet vid domstolsförhandlingar. Det finns flera olika handlingslinjer som kan övervägas för att säkerställa att rättegångarna manifesterar att rättsstaten står stark, inte svag.

Den som sett amerikanska advokatserier vet att domaren – i vart fall i en del delstater – under pågående rättegång kan utdöma straff för domstolsförakt ("contempt of court"), till exempel om någon i rättssalen inte lyder en tillsägelse eller på annat sätt betar sig respektlöst mot domstolen. I Sverige kan en person som stör ordningen utvisas från en rättssal och om han därefter försöker ta sig in kan han häktas och hållas i förvar tills rättegången har avslutats, dock längst i tre dagar (5 kap. 9 § rättegångsbalken).

Därutöver finns följande bestämmelse i 16 kap. 4 § brottsbalken:

Om någon genom våldshandling eller oljud eller på annat dylikt sätt stör eller söker hindra allmän gudstjänst, annan allmän andaktsövning, vigsel eller begravning eller dylik akt, domstols förhandling eller annan statlig eller kommunal förrättning eller allmän sammankomst för överläggning, undervisning eller åhörande av föredrag, döms för störande av förrättning eller av allmän sammankomst till böter eller fängelse i högst sex månader.

Det finns anledning att se över om de här bestämmelserna bör förtydligas och skärpas, till exempel om tröskeln för vad som kan tolereras ska sänkas. Man skulle också kunna överväga att göra det straffbart att trotsa tydliga instruktioner från domaren om hur personer på åhörarpåls inte får bete sig. På det sättet skulle domstolarna få tydligare motmedel att använda mot personer som inte agerar på ett acceptabelt sätt i rättssalen.

En annan sak, som skulle kunna lösas helt utan myndigheters inblandning, vore att vanliga människor bestämde sig för att återta sina rättssalar och helt enkelt gick och satte sig på åhörarpåls vid gängrättegångar, antingen för att väga upp gängens närvaro eller för att ta så många stolar i anspråk att gängmedlemmarna inte skulle få plats. Eftersom detta ännu inte har skett skulle domstolarna kunna etablera kontakter med exempelvis föreningslivet och bjuda in medlemmar i pensionärsföreningar, idrottsföreningar, politiska partier och andra organisationer att närvara vid rättegångar, i synnerhet uppmärksammade gängrättegångar. Både vittnen och målsägande skulle förmodligen känna sig bättre till mods om de på åhörarpålserna såg rader av vänliga, vanliga medborgare i stället för stirrande gängmedlemmar. Man kan säkert raljera över ett förslag som detta, säga att det saknar betydelse eller att domstolarna inte ska ägna tid åt att skaffa åhörare till sina rättegångar, men kraften i att laglydiga medborgare ägnar några timmar åt att visa solidaritet med vittnen, målsägande, sin domstol och sin rättsstat ska inte underskattas. Om gängmedlemmarna skulle få trängas med mångdubbelt fler pensionärer eller fågelskådare vid kaffeautomaten skulle det förmodligen i vart fall i viss utsträckning ta udden av deras kaxighet. Gängen är inte oöverbanneliga. Medlemmarna är oändligt få i jämförelse med alla laglydiga medborgare. Gängen kan göra sig breda när vi andra drar oss tillbaka, gängen kan växa när vi andra blir rädda. Det gäller att kringskära dem. Polisen i många städer stör kända gängmedlemmar, genom att återkommande ingripa mot dem i varje sammanhang där tillfälle ges, och det har en återhållande effekt. Varför ska då domstolarna vara en plats där de kan breda ut sig? Vi har alla ett ansvar för att så inte sker – men domstolarna själva bär också en del av ansvaret och skulle kunna göra betydligt mer för att mobilisera allmänheten till stöd för rättsstaten.

Det finns skäl att överväga om domstolarna bör få i uppdrag att främja ökad närvaro av allmänheten under rättegångar, särskilt rättegångar angående organiserad brottslighet.

Andreas Norlén (M)

Finn Bengtsson (M)